

BÖLÜM 17

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÇEVRE EĞİTİMİ İLE İLGİLİ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ufuk TÖMAN¹

Derya YARIMKAYA²

GİRİŞ

Her birey özeldir. Her bireyin özel olması okul öncesi dönemden itibaren fiziksel, duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin bireye özgü olmasından kaynaklanmaktadır. Bu gelişimlerin şekillenmesi okul öncesi dönemden itibaren başlamaktadır. Okul öncesi dönemde kazanılan bilgi ve beceriler genellikle kalıcı olmakla birlikte bu eğitim tüm yaşam süreçleri açısından önem taşımaktadır (Aral, Kandır & Can-Yaşar, 2002).

Bireylerin çevreye karşı olumlu tutum ve davranışlar geliştirebilmeleri için erken yaşlardan itibaren bu eğitimlerin verilmesi gerekmektedir (Wilson, 1999). Erken çocukluk döneminde çevre eğitiminin verilmesi aynı zamanda çocuklarda keşfetme, sorgulama ve analiz etme gibi bilişsel süreçlerin gelişimine katkı sağlamaktadır. Çevre ile etkileşim halinde olan çocuk doğal araştırma ve inceleme ortamındadır (Taşkın & Şahin, 2008). Çevre eğitiminin erken yaşlarda verilmesi aynı zamanda çocuklarda kalıcı izli çevreyi koruma davranışlarının kilometre taşlarını oluşturmaktadır (Önder & Özkan, 2013).

Şüphesiz çocukların rol modeli erişkin bireylerdir. Çocuklukların çevreye karşı olumlu tutum geliştirmelerinde büyüklerin davranışları önem arz etmektedir (Türkoğlu & Gültekin-Akduman, 2015). Somut yaşantılar yoluyla edinilen öğrenmeler erken çocukluk döneminde kalıcı davranışların oluşmasında

¹Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, ufuktoman@trabzon.edu.tr

²Öğr. Gör., Bayburt Üniversitesi, deryayarimkaya@bayburt.edu.tr

Lisansüstü tez çalışmalarında en fazla kullanılan veri toplama aracı ölçektir (f=18). Benzer şekilde Erol & Gülay-Ogelman (2019), Güngör (2018) ve Buldur (2018) ölçek ile çalışmışlardır. Karakoyun ve Uzun (2022) tarafından 2011-2021 yılları arasında çevre eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerde ölçek, test, gözlem başlıkları kullanılmıştır. Ölçekten sonra en sık kullanılan veri toplama aracı görüşme formudur (f=14). Görüşme formunu takiben kişisel bilgi formunun (f=12) en fazla kullanıldığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmada lisansüstü tez çalışmalarında kullanılan veri analiz yöntemlerinin incelenmesi neticesinde t-testi ve betimsel istatistik gibi nicel analiz yöntemlerinin çoğunlukla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Arduç & Kahraman (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmayla da paralellik göstermektedir. Yine Selçuk, Palancı, Kandemir & Dünder (2014) tarafından yapılan araştırmada t-testi ve betimsel istatistik gibi nicel veri analiz yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan hareketle erken çocukluk döneminde yapılan çalışmaların yeterli sayıda olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu alanda yapılan lisansüstü çalışmaların hem nicelik hem de nitelik yönünden daha iyi düzeye gelmesi için okul öncesi öğretmenlerinin lisansüstü eğitime teşvik edilmeleri gerekmektedir. Bunun yanında öğretmen adaylarının erken çocuklukta çevre eğitimine yönelik lisans seviyesindeki derslerinin uygulama kısımlarının güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Özellikle erken çocuklukta çevre eğitimi ile ilgili çalışmaların ağırlıklı olarak nicel araştırmalardan oluştuğu görülmektedir. Bu yüzden eylem araştırması, fenomenografik ve özel durum gibi nitel yaklaşımı benimseyen çalışmalarında sayısının artması gerekmektedir. Bu araştırmanın örneklemini sadece lisansüstü tez çalışmalarının oluşturduğu düşünüldüğünde, çalışmanın kapsamına makale ve bildirimlerde eklenmek suretiyle kapsamı genişletilebilir. Bunun yanında, 2010 yılından daha önceki tez çalışmaları da araştırmaya dahil edilebilir. Böylece erken çocuklukta çevre eğitimi ile ilgili araştırmaların genel eğilimi detaylı bir şekilde ortaya konulabilir.

KAYNAKÇA

- Ağyar, E. (2014). *Küçük çocuklara çevre eğitimi verilirken nelere dikkat edilmelidir? İçinde H. Gülay Ogelman, (Ed.), Çocuk ve çevre (111-125). Ankara: Eğiten Kitap.*
- Aral, N., Kandır, A. & Can, Y. M. (2002). *Okul öncesi eğitim okul öncesi eğitim programı. (2002 Okul Öncesi Eğitim Programına Göre Geliştirilmiş II. Baskı) YA-PA Yayınları, İstanbul.*
- Arduç, M. A. & Kahraman, S. (2021). Türkiye'de bilimsel okuryazarlık alanında yapılan araştırmaların içerik analizi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8 (16), 16-43.

- Aydede, M.D., Deveci, E.Ü. & Gönen, Ç. (2019). *Çevre okuryazarlığı ve sürdürülebilirlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Başal, H. A. (2007). *Okul öncesi eğitim*. Morpa Kültür Yayınları.
- Buldur, A. (2018). *Çoklu ortamlar ile desteklenen çevre eğitimi programının çocukların çevreye yönelik tutum ve farkındalıklarına etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Candaş, Z. & Karataş, A. (2017). Türkiye’de 1996 – 2016 yılları arasında çevre eğitimi alanında yapılan çalışmaların içerik analizi. *Fen Bilimleri Öğretim Dergisi*, 5 (2), 143-159.
- Çabuk, B. (2001). *Okulöncesi dönem çocuklarının çevre ile ilgili farkındalık düzeyleri*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş (3. Baskı)*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Erol, A., & Ogelman, H. G. (2019). Çevre eğitimi aile katılım etkinliklerinin anne ve babaların çevreye yönelik tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Ilkogretim Online*, 18(2).
- Erten, S. (2005). Okulöncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 91-100.
- Göktaş, Y., Hasançebi, F., Varışoğlu, B., Akçay, A., Bayrak, N., Baran, M. & Sözbilir, M. (2012). Türkiye’deki eğitim araştırmalarında eğilimler: bir içerik analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (1), 443-460.
- Güneş, G. (2018). Okul öncesi fen ve doğa eğitimi araştırmalarına ilişkin bir tarama çalışması: Türkiye örneği. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 33-67.
- Güngör, H. (2018). *Fen ve teknoloji öğretiminde kavram karikatürü kullanımının ilköğretim 7. sınıf öğrencilerin akademik başarılarına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Karaca, F. (2018). *Anne babaların ve okul öncesi grubu çocuklarının çevre bilincine sahip olma durumlarının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Karahan-Aydın, B. (2019). *Okul öncesi öğretmenlerinin sürdürülebilir çevre eğitimine yönelik algıları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Karakoyun, N. & Uzun, N. (2022). 2011-2022 yılları arasında çevre eğitimi ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7 (1), 51-65.
- Kesicioğlu, O. S., (2008). *Ebeveynlerin okul öncesi dönemdeki çocuklarına (60-72 ay) yaşattıkları doğal çevre deneyimleri ve çocukların çevreye karşı tutumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kütük, A. (2019). *Eko-okullardaki çocuk kitaplarının çevre eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma-desen ve uygulama için bir rehber-Qualitative research a guide to desing and implementation*. (Selahattin Turan, Çev. Ed.), Ankara: Nobel.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi (1. Baskı)*. (Çev. S. Akbaba Altun, & A. Ersoy, Ankara: Pegem akademi yayınları.

- Önder, A. & Özkan, B. (2013). *Sürdürülebilir çocuk gelişimi*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M., & Dünder, H. (2014). Eğitim ve bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: İçerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 430- 453.
- Taşkın, Ö., Şahin, B. (2008). “Çevre kavramı” ve okul öncesi çocuklar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (28), 1-12.
- Türkoğlu & Gültekin-Akduman, G. (2015). *Okul öncesi eğitimin tanımı ve önemi*. G.Uyanık Balat (Ed.), Okul öncesi eğitime giriş (s.2-16, 5.bas). Ankara: Nobel.
- Wilson, T.D. (1999). Models in information behaviour research. *Journal of Documentation* 55 (3): 249-270.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.